

NEDERLAND

Het jaar 1963 was voor de haringjager een ongewoon goed jaar

Het jaar 1963 staat in de herinnering van menigeen, die bij de visserij betrokken is, te boek als een jaar van overvloedige haringvangsten, die echter geen financieel voordeel hebben opgeleverd. De aanvoeren waren groot, maar de opbrengst werd niet vergroot. Slecht was het met name voor de van oudsher belangrijkste visserij van de Nederlandse vloot, die in de Zuidelijke Noordzee. Dit betoogt drs J.J. Zijlstra, bioloog bij het Rijksinstituut voor Visserijonderzoek te IJmuiden, in « Visserijnieuws », een uitgave van het ministerie van Landbouw en Visserij.

Het jaar 1963 was voor de haringvisserij in velerlei opzicht een merkwaardig jaar, zo betoogt de schrijver. Vergeleken met 1962 stegen de aanvoeren sterk, namelijk van 75.000 tot 114.000 ton. De grote vangsten waren verder gekoncentreerd in enkele maanden, waarbij de aanvoer in de maand september opviel (30.000 ton, ofwel 26 % van de totale aanvoer).

« Waardoor waren de grote vangsten in 1963 mogelijk en hoe kon het « topjaar » 1963 volgen op het zeer slechte haringjaar 1962 ? » vraagt drs Zijlstra zich af. Hij zegt dat het om dit duidelijk te maken nodig is nog eens in het kort op de levensgeschiedenis van de Noordzee-haring in te gaan.

Ieder jaar, zo tussen augustus en december, zetten volwassen haringen eieren af op « paai-bedden », gelegen op stevige gronden in de Westelijke en Zuidelijke Noordzee en in het Kanaal. Uit dit haringkuit ontwikkelen zich kleine visjes, larven, die zich, na enige tijd willoos te zijn meegevoerd door de zee-stromen, concentreren in de kustwateren. Tot een leeftijd van ongeveer één jaar verblijft de haring, bij ons dan « bliek » genoemd, in de kuststrook, om daarna de wijde zee op te trekken. In zijn tweede jaar wordt de haring vooral aangetroffen langs de randen van de Doggersbank, waarbij de grotere dieren zich aan de Westkant van de bank bevinden, de kleinere aan de Oostkant. Aan het einde van het tweede jaar bereikt de haring een gemiddelde lengte van ongeveer 19 centimeter en staat dan bij de vissers bekend onder de naam « toter ». In het derde levensjaar wordt de haring volwassen. Ze is dan nog verder naar het Westen en Noordwesten getrokken en heeft zich bij de scholen van oudere volwassen haring gevoegd, die zich in de zomer ophouden in de Westelijke Noordzee, in het zeegebied langs de Noordoost-Engelse en Schotse kust.

Vanaf het moment dat de haring volwassen wordt is ze blootgesteld aan de Nederlandse visserij. De vangst van onze visserij bestaat dan ook hoofdzakelijk uit haringen, die drie jaar of ouder zijn.

In de eerste levensmaanden is de jonge haring overgeleverd aan de luimen van wind en zee en vermoedelijk daardoor is dit levensstadium erg riskant, zodat de « zuig-

lingensterfte » bijzonder hoog is. Bovendien is deze sterfte erg variabel van jaar tot jaar: in het ene jaar kunnen de omstandigheden voor het jonge broed in de eerste moeilijke maanden veel gunstiger zijn dan in het andere, met als gevolg een veel hoger overlevingspercentage. In een extreem gunstig jaar is bij de haring de overlevingskans van het broed wel eens 50 tot 100 keer zo groot als in 'n extreem ongunstig jaar!

De Nederlandse haringvisserij bemerkt het broedsuks van een bepaald jaar pas drie jaar later, als de haring volwassen wordt en zich aansluit bij de scholen grotere haring in de Westelijke Noordzee. Een goed broedjaar, met een betrekkelijk kleine sterfte onder het jonge broed, beïnvloedt drie jaar later de visserij in gunstige, een slecht broedjaar in ongunstige zin.

Men kan er dus zeker van zijn dat het verloop van de visserij in de laatste twee jaren voor een belangrijk deel werd bepaald door het broedsuks van de haring in de jaren 1959 en 1960. In onderstaande tabel is de talrijkheid van driejarige haringen aangegeven in de periode 1955-1963, in de centrale Noordzee.

Vangjaar	Broedjaar	Talrijkheid 3 j. oude haring (aantallen per dag vissen van een trawler)
1955	(1952)	18.700
1956	(1953)	3.200
1957	(1954)	6.200
1958	(1955)	9.300
1959	(1956)	32.100
1960	(1957)	2.300
1961	(1958)	9.500
1962	(1959)	400
1963	(1963)	20.800

De cijfers tonen dat het broedjaar 1960 een der meest succesvolle was uit de rij van 9 jaren, het broedjaar 1954 daarentegen veruit het slechtste. Driejarige haringen waren in de centrale Noordzee in 1963 ruim vijftig keer zo sterk vertegenwoordigd als in 1962.

Met konstatering acht de heer Zijlstra het verloop van de visserij in de laatste twee jaren wel verklaard. Er moet nog wel worden opgemerkt, zo zegt hij, dat de driejarige haringen in 1963 vooral sterk vertegenwoordigd waren in de centrale en noordelijke Noordzee en dat deze pas volwassen geworden dieren als voornaamste paaigebied de centrale Noordzee verkozen. Hierdoor werden de grote vangsten in het Whitby-Dogger gebied, in augustus-september, mogelijk. In de zuidelijke Noordzee (Engelse Wal, Sandettie, Kanaal) waren de 3-jarige haringen minder talrijk,

hoewel ook hier van deze leeftijds-groep meer aanwezig was dan in 1962. Toch was de vangst in de Zuid nauwelijks beter dan in het voorgaande jaar, hetgeen misschien samenhangt met de ongewone verspreiding van de haring in dit gebied. Van en Kanaal-visserij was bijvoorbeeld in 1963 nauwelijks sprake!

Bovenstaande uiteenzetting suggereert, aldus de heer Zijlstra, dat het wisselende fortuin van de haringvisserij in de laatste jaren geheel bepaald werd door de grillen van de natuur. Geen menselijke invloed was immers verantwoordelijk voor het mislukken van het broed in 1959 en voor het slagen ervan in 1960. Men mag dan ook aannemen dat in de lange historie van de haringvisserij goede en minder goede teelten elkaar afwisselden en voor een belangrijk deel bepaald werden door de onzekere en veranderlijke broedproductie van de haring. Hoewel deze voorstelling van zaken in grote lijnen vermoedelijk juist is, worden onder invloed van menselijke activiteiten de vangsten van de visserij in de laatste jaren sterker door fluctuaties in het broedsuks beheerst dan vroeger.

Sinds de oorlog is de visserij-intensiteit op de Noordzeeharing sterk toegenomen en is nu, in de laatste 5 tot 10 jaar, op een niveau gekomen, dat vermoedelijk nooit tevoren werd bereikt. De jacht op haring, uitgeoefend door schepen van vele naties, is sterker dan ooit en heeft natuurlijk gevolgen voor de haringstand. Met de toegenomen visserij werd de kans voor de haring om in de netten te belanden, groter en aangezien een gevangen haring een dode haring is, nam de sterfte, door de visserij veroorzaakt, onder de haringen toe. Zoals hiervoor werd opgemerkt, wordt de haring van het derde jaar af belagd, althans door de Nederlandse vloot. Bij een matige bevissing zal een deel van de haringen nog kans zien gedurende een aantal jaren de netten te ontkomen en vijf, zes of zeven jaar oud worden. Is de visserij echter erg intensief, dan kan men verwachten, dat zeer weinig haringen de netten weten te ontgaan om de leeftijden van 5, 6 en 7 jaar te bereiken. Een toenemende bevissing resulteert dus in een achteruitgang van de gemiddelde leeftijd van de haring en een steeds sterker overwegen van drie- en vierjarigen in de vangst. De volgende tabel demonstreert dit aan de hand van de gemiddelde leeftijdsverdelingen van haringen, gevangen in de zuidelijke Noordzee, in een periode dadelijk na de oorlog en in een periode die de laatste jaren omvat.

Leeftijd	1946-1950	1959-1963
3 jaar	17 %	72 %
4 jaar	29 %	18 %
5 jaar	19 %	7 %
6 jaar	12 %	2 %
7 jaar	10 %	1 %
8 jaar	6 %	—
9 jaar	3 %	—
10 j. en ouder	2 %	—

Afgezien van de onregelmatigheid, dat vroeger de vierjarige haringen het meest talrijk waren en nu de driejarigen, hetgeen samenhangt met een snellere groei in de laatste jaren, die echter weinig met het betoog heeft uit te staan blijkt volgens drs Zijlstra uit de tabel duidelijk dat de gevangen haring tegenwoordig jonger is dan voorheen. De gemiddelde leeftijd is afgenomen van 5,1 jaar in 1946-1950 tot 3,4 jaar in 1959-1963.

Maar het belangrijkste gegeven in de tabel is dat de visserij vroeger steunde op de vangst van haringen uit vijf leeftijdsgroepen, ieder met 10 % of meer van de gevangen haringen, terwijl tegenwoordig slechts twee leeftijdsgroepen van haring voor de visserij van betekenis zijn, nl. de drie en vier jaar oude dieren. Ook blijkt uit de leeftijds-samenstelling voor de periode 1959-1963 duidelijk hoe sterk de haringvisserij nu steunt op één enkele leeftijdsgroep, de driejarige dieren. Het risico van het onzekere broedsuks bij de haring werd voorheen enigszins opgevangen door aanwezigheid van vijf belangrijke leeftijdsgroepen in de vangst, waarin het voorkomen van één zwakke leeftijdsgroep in belangrijke mate werd gecompenseerd door de andere jaarklassen. Onder de huidige omstandigheden kan hiervan moeilijk meer sprake zijn en ondervindt de visserij in veel sterkere mate dan vroeger de invloed van het wisselende broedsuks.

De leeftijdsverschillen, die hierboven werden getoond, waren afkomstig van haringen uit de zuidelijke Noordzee. Ook in de midden- en noordelijke Noordzee namen de driejarige haringen gemiddeld een steeds groter gedeelte van de vangst in, hoewel in deze gebieden de verjonging minder sterk is geweest. Resumerend kan dus worden gezegd, aldus de heer Zijlstra, dat door de sterkere bevissing de haringstand geleidelijk jonger werd en dat de jaarvangsten van de visserij in steeds sterkere mate bepaald worden door het variabele broedsuks van de haring.

Iedere verdere uitbreiding van de visserij op de haring, door vergrotingen van de haringvloten van de in de Noordzee vissende naties, zal naar het idee van drs Zijlstra leiden tot een nog grotere afhankelijkheid van het veranderen en onberekenbare broedsuks. Uiteindelijk zal de haringstand geheel uit driejarige diejarige dieren bestaan. De vangst-fluctuaties, die dan optreden, zijn dezelfde als die normaal voorkomen in de talrijkheid van de driejarige dieren. Men moet dan rekening houden met fluctuaties in de jaarvangst van één op vijftig.